

1 DEFINICIJA OSNOVNIH POJMOVA

Pre početka konkretnih analiza, za praćenje ovog materijala veoma je važno dati bliže semantičko određenje korišćenih pojmova. Kao najopštiji pojam obrađen je – **sport**. On je ovde veoma kompleksno shvaćen i interpretiran kroz niz pojavnih oblika. Na ovim prostorima se, kao korespondentna, dosta koristi i sintagma *fizička kultura*, preuzeta iz ruske terminologije, koja je zbog niza ograničenja poslednjih godina sve manje u upotrebi. Prateći aktuelne tokove, u domaćoj terminologiji sve je više u upotrebi sport. Tako su i sve visokoškolske ustanove u Srbiji, koje školuju kadar za rad u ovoj oblasti, sportu dale centralno mesto u svom nazivu. Prema tome, izrazom sport je obuhvaćen veći broj izvedenih pojmova, poput školskog sporta, sporta za sve, takmičarskog (vrhunskog i kvalitetnog) sporta, sportskog menadžmenta i sl.

1.1. SPORT KAO OPŠTI POJAM

Najšire gledano, sport je moguće definisati kao slobodnu ljudsku aktivnost usmerenu na razvoj psiho-fizičkih sposobnosti. Nekada se nivo dostignutih sposobnosti iskazuje kroz takmičenje sa drugima i nastojanje da se ostvari maksimalni rezultat, dok se nekada radi o takmičenju sa samim sobom ili, pak, o fizičkoj aktivnosti usmerenoj na unapređenje zdravlja ili na psihičku relaksaciju.

Sport je tipična multidisciplinarna oblast, budući da objašnjavanje svih njegovih segmenata zahteva kompleksan pristup i korišćenje znanja iz različitih naučnih oblasti: medicine, biologije, psihologije, sociologije, pedagogije, informatike, menadžmenta, prava, ekonomije... Bez obzira na aspekt koji dominira prilikom objašnjavanja nekog sportskog fenomena, kao centralni problem sporta moguće je izdvojiti ljudsko kretanje. Za realizaciju sportskih aktivnosti neophodni su i objekti posebne namene, kao i specifična organizacija praćena pravnim finansijskim, informatičkim i drugim resursima. Prema tome, sport traži veoma kompleksan (multidisciplinaran) pristup, pa je predmet njegovog izučavanja možda najbolje definisati kao ljudsko kretanje, te njime i zbog njega stvorena materijalna i duhovna dobra.

1.2. VRHUNSKI I KVALITETNI SPORT

Sport se u najužem smislu vezuje za takmičarsku aktivnost usmerenu na ostvarenje što boljeg rezultata. U odnosu na dostignuti kvalitet i kategorizaciju u nacionalnim i međunarodnim okvirima, može se razlikovati nekoliko nivoa takmičarskog sporta. Iako se međusobno prožimaju, za potrebe analize u ovoj studiji su izdvojeni – vrhunski i kvalitetni sport. Prilikom njihovog definisanja pošlo se od formulacije date u Zakonu o sportu.

U Zakonu o sportu **vrhunski sport** je definisan kao oblast sporta koja obuhvata sportske aktivnosti koje pokazuju izuzetne (vrhunske) sportske kvalitete i rezultate. To praktično znači da samo oni sportisti i sportske grane koji postižu vrhunske rezultate na međunarodnoj sceni mogu imati atribut vrhunskog sporta.

Pod **kvalitetnim sportom** se podrazumevaju sve sportske aktivnosti koje se sprovode u okviru pojedine sportske grane, a čija se takmičenja održavaju do nacionalnog nivoa (lige i prvenstva države), pod uslovom da su te sportske grane registrovane u skladu sa Zakonom i da ih prepoznaje Olimpijski komitet Srbije kao redovne ili pridružene članove. U ovu kategoriju ubrajaju se i sportske aktivnosti koje se održavaju na pokrajinskom i lokalnom nivou.

Osim po kvalitativnom nivou, sportove je moguće razvrstati i na olimpijske i neolimpijske. Oba navedena kriterijuma su od značaja prilikom sastavljanja kategorizacije sportista i sportskih grana u APV.

1.3. ŠKOLSKI SPORT

Međunarodna povelja o fizičkom vaspitanju i sportu, koju je UNESCO usvojio 1978. godine, u prvom članu naglašava da je „Bavljenje fizičkim vaspitanjem i sportom fundamentalno ljudsko pravo za sve”. U nacionalnom školskom sistemu, realizacija ovog prava školske dece i omladine je obezbeđena kroz redovnu (obaveznu) nastavu fizičkog vaspitanja, kao i kroz funkcionisanje sistema školskog sporta. Budući da je obavezna nastava fizičkog vaspitanja (2-3 časa nedeljno) u ingerenciji Ministarstva prosvete, predmet ove studije je prvenstveno školski sport, pod kojim se podrazumeva ispoljavanje i razvoj sklonosti psiho-fizički obdarene dece, kao i njihovo uključivanje u sistem takmičenja na lokalnom, regionalnom i pokrajinskom nivou. Naravno, fizičko vaspitanje je nemoguće odvojiti od školskog sporta budući da se dobar deo vaspitnog procesa, između ostalog, zasniva i na primeni takmičenja, a da se istovremeno kroz sistem školskog sporta realizuju brojni vaspitno-obrazovni zadaci dece i omladine.

Osim fizičke aktivnosti (uslovno sporta) u osnovnim i srednjim školama, ova studija obuhvatila je i fizičke aktivnosti u predškolskim ustanovama. Ona se u institucionalnim uslovima predškolskog vaspitanja može prvenstveno sagledati kao preventivno-zdravstvena aktivnost usmerena na pravilan psiho-fizički razvoj najmlađih, ali i kao mogućnost da se izvrši kvalitetna kontrola rane selekcije u sportu. U sportu je naime, sve prisutnija preuranjena selekcija i specijalizacija nadarene dece koja ostavlja ozbiljne posledice na harmoničan psiho-fizički razvoj, pa otuda radu sa najmlađima ozbiljna pažnja mora da bude poklonjena od strane Sekretarijata za sport i omladinu, sportskih klubova, te visokih škola za strukovne i akademske studije iz oblasti sporta.

1.4. SPORT ZA SVE

Kao sinonim za ovo karakteristično područje sporta korist se: rekreacija, rekreativni sport, fitness, sport za sve, velnes i sl. Reč **rekreacija** dolazi od latinske reči *recreo* (*recreare*) što znači ponovno stvoriti, obnoviti, ponovno kreirati. U antropološkom smislu se odnosi na regeneraciju ljudskih fizičkih i mentalnih potencijala. Dakle, rekreacijom se mogu smatrati sve aktivnosti koje se sprovode van područja profesio-

nalnog rada čoveka, koje pojedinac pozicionira kao ličnu potrebu u cilju odmora, relaksacije, razonode i zabave. Iz ovog, direktno proističe pojam **sportska rekreacija**, kao proces obnavljanja, osveženja, jačanja, i sl. primenom motoričkih (sportskih) aktivnosti. Ona je usmereno na zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba i interesa kroz bogatstvo raznovrsnih, svima dostupnih, sportsko-rekreativnih sadržaja, usaglašeni sa nivoom sposobnosti, zdravstvenim stanjem, polnim i uzrasnim karakteristikama pojedinca. U stručnoj (i naučnoj) literaturi u upotrebi je i termin *rekreativni sport*, a poslednjih godina i pojam **sport za sve**. Ovaj naziv je ušao i u zakonodavnu proceduru kroz nacrt Zakona o sportu gde se definiše kao *oblast koja obuhvata bavljenje sportskim aktivnostima radi odmora i rekreacije, unapređenja zdravlja ili unapređenja sopstvenih rezultata u svim segmentima populacije*.

Međunarodni Olimpijski Komitet osnovao je radnu grupu radi definisanja koncepcije pokreta „Sport za sve“, vodeći se sve prisutnijim globalnim trendom brige o zdravlju. Grupa je osnovana kako bi Olimpijski pokret mogao da pomogne i promovise takve aktivnosti. Koncept sporta za sve ističe u prvi plan da rekreativni sport mora da karakteriše redovni program vežbanja (ali i primerenog takmičenja) u cilju očuvanja zdravlja i fizičke spremnosti. Sve je veći broj ljudi kojima sport predstavlja više od borbe za gol, koš, poen, centimetar ili stotinku sekunde. *Rekreativci* uživaju u mnogobrojnim aktivnostima u klubovima, organizovanim grupama ili pojedinačno, a njihov motiv je zdravlje, fizičke sposobnost i lično zadovoljstvo. Pobediti sebe, biti aktivan i upoznati se sa svim vrednostima redovne fizičke aktivnosti su sve više opredeljenja stotina hiljada ljudi koji pešače, trče, voze bicikl i rolere, plivaju, skijaju, vežbaju, uče određene veštine i td. Među stanovnicima Evropske unije najaktivniji Finci gde se 75% stanovništva bavi sportskom rekreacijom. Slede Šveđani sa 72%, Danci 60%, Irci 53% i Holandani sa 52%, dok su među najmanje aktivnima Grci sa samo 26%.

Poslednjih godina odomaćio se i termin engleskog porekla – *fitness*. Nastao je od reči *fit* što znači dobra forma, dobra kondicija (biti zdrav i oran). Upotrebljava se da bi se opisao način života u kojem jedna osoba može najefikasnije da funkcioniše svakodnevno. Fitness, dakle, ne obuhvata samo vežbanje, već način života koji podrazumeva vežbanje, pravilnu ishranu, programe psihičkog rasterećenja, relaksaciju i estetske programe. Laički se fitness vezuje samo za vežbanje sa tegovima ili samo za aerobik, što je svakao pogrešno.